

ONLAYN RESURLARNI TANLASH, MOSLASHTIRISH, TAHLIL QILISH VA OPTIMALLASHTIRISH JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Jo'rayeva Nargiza Oltinboyevna

Buxoro davlat pedagogika instituti, dotsenti

Turayev A'zam Kenjayevich

Buxoro innoatsiyalar universiteti magistranti

Annotatsiya: Zamonaviy ta'lim tizimida onlayn resurslarning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Pandemiya, texnologik yangiliklar va global raqamlashtirish jarayonlari ta'sirida maktablar hamda o'quv muassasalari onlayn ta'lim resurslaridan keng foydalanishga majbur bo'ldi. Biroq, turli yosh guruhlari hamda o'quv fanlari uchun mos resurslarni tanlash, ularni moslashtirish, tahlil qilish va optimallashtirish jarayonlari hali ham takomillashtirishni talab qilmoqda. Ushbu maqolada onlayn resurslarni tanlash va ularni samarali foydalanish jarayonlarini takomillashtirishga qaratilgan usullar va tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim, onlayn, resurs, o'quv fanlari, yosh guruhlari, zamonaviy ta'lim, o'quvchi, platforma.

Zamonaviy ta'lim tizimida onlayn resurslardan samarali foydalanish o'zining an'anaviy ta'limda natijadorlik hamda o'qituvchi va o'quvchilarga qulay bo'lishi bilan keng qo'llanishga olib kelmoqda. Buning natijasida bugungi kunda ta'lim oluvchilarga onlayn platformalar, onlayn adabiyotlar hamda onlayn ta'lim resurslarini ishlab chiqish ortib bormoqda. Buning natijasida o'quvchilarning yoshlari hamda psixologik rivojlanishini hisobga olgan holda o'qituvchilar ularni o'quvchilarga tavsiya etishlariga olib kelmoqda.

Onlayn resurslarni tanlashda quyidagi omillarni inobatga olish zarur:

Yosh guruhiga moslik: Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun o'yinli hamda interaktiv resurslar, katta yoshdagilar uchun esa murakkabroq va ilmiy materiallar o'z ichiga olgan resurslar tanlanishi kerak.

Fanning o'ziga xos xususiyatlari: Masalan, matematika uchun interaktiv misollar, kimyo uchun virtual laboratoriyalar, adabiyot uchun audiokitoblar hamda videolar.

Didaktik mezonlar: Resurslarning o'quv dasturiga mosligi, mazmunining to'g'riligi hamda o'quvchilarning bilim darajasini oshirishga qaratilganligi.

Texnik imkoniyatlar: Resurslarning foydalanish qulayligi, internetga kirish tezligi va qurilmalar bilan mosligiga e'tibor qaratish kerakligini ko'rsatadi.

Masalan: Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun "ABCmouse" kabi interaktiv platformalar, o'rta sinflar uchun "Khan Academy", "Ibrat Academy" kabi resurslar tanlanishi mumkin.

Onlayn resurslardan foydalanish quyidagi o'zining ijobiy xususiyatlari bilan ajralib turadi:

1. Bilim darajasini oshirishga xizmat qiladi:

- **individuallik:** Har bir o'quvchining bilim darajasi va o'rganish tezligiga moslashuvchan resurslar orqali bilimlarni chuqurlashtirish.
- **murakkab mavzularni osonlashtirish:** virtual laboratoriyalar, 3D modellar va interaktiv darsliklar orqali murakkab fanlarni (masalan, fizika, kimyo, biologiya) tushunishni osonlashtirish.
- **global bilimlar bilan tanishtirish:** xalqaro onlayn platformalar (masalan, Coursera, edX) orqali yuqori sifatli ta'lim resurslariga kirish imkoniyati.

2. O'quvchilarning mustaqilligini oshirishga yordam beradi, ya'ni

- **vaqtni samarali boshqarish:** o'quvchilar o'zlarining dasturlarini yaratib, vaqtni optimallashtirishni o'rganadilar.
- **mustaqil o'rganish qobiliyati:** onlayn resurslar orqali o'quvchilar yangi bilimlarni mustaqil o'zlashtirish va masalalarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishadi.

Masalan, Google Classroom, Moodle, e-maktab hamda HEMIS kabi platformalarda mustaqil topshiriqlarni bajarish.

3. Texnologik ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi, jumladan:

- **raqamli savodxonlik:** onlayn resurslardan foydalanish orqali kompyuter, internet va dasturlarni ishlatish ko'nikmalarini oshirish.
- **zamonaviy texnologiyalar bilan ishlash:** dasturlash, ma'lumotlarni tahlil qilish, virtual reallik kabi sohalar bilan tanishish.

Bunga misol qilib, Code.org yoki Scratch kabi platformalarda dasturlash asoslarini o'rganish.

4. Kreativlik va innovatsiyani rag'batlantirishni ta'minlaydi:

- **loyihalar va tadqiqotlar:** onlayn resurslar orqali o'quvchilar o'z loyihalarini ishlab chiqish va ilmiy tadqiqotlar olib borish imkoniyatiga ega bo'lishadi.
- **multimedia mahsulotlari yaratish:** videolar, prezentatsiyalar, bloglar yaratish orqali kreativlikni rivojlantirish.

Canva yoki Prezi kabi vositalar yordamida prezentatsiyalar tayyorlash.

5. Xalqaro hamkorlik va kommunikatsiyadan foydalaishni ta'minlaydi:

- **global hamjamiyat bilan aloqa:** xalqaro onlayn platformalar orqali dunyoning turli burchaklaridagi o'quvchilar va mutaxassislar bilan aloqa o'rnatish.
- **tillarni o'rganish:** chet tillarini o'rganish uchun onlayn resurslardan (masalan, Duolingo, BBC Learning English) foydalanish.

Erasmus+ kabi xalqaro loyihalarda qatnashish.

6. Testlash va baholashni takomillashtirishga yordam beradi:

- **tezkor baholash:** Onlayn testlar orqali o'quvchilarning bilim darajasi tez va aniq baholanishi.
- **statistik ma'lumotlar:** O'quvchilarning natijalarini tahlil qilish va ularga individual yondashuvni ishlab chiqish.

Quizlet yoki Kahoot kabi platformalarda interaktiv testlar tayyorlash.

7. Kasbiy yo'nalishni aniqlashga ko'maklashadi:

- **karyera yo'nalishlari bilan tanishtirish:** Onlayn kurslar va vebinarlar orqali turli kasblar haqida ma'lumot olish.
- **universitetlar va stipendiyalar haqida ma'lumot:** Xalqaro universitetlar va grantlar haqida onlayn resurslardan foydalanish.

Coursera yoki FutureLearn platformalarida universitetlar bilan bog'liq kurslarni o'rganish.

8. Ijtimoiy va psixologik jihatdan rivojlanishni ta'minaydi:

- jamoa ishi ko'nikmalari: Onlayn loyihalar orqali jamoada ishlash qobiliyatini oshirish.
- motivatsiya va mas'uliyat: Onlayn resurslardan foydalanish orqali o'quvchilarning o'z ishlariga mas'uliyat hissini oshirish.

Google Docs yordamida guruh loyihalarini amalga oshirish.

9. Ekologik va iqtisodiy samaradorlikni ta'minlaydi:

- qog'oz va boshqa resurslarni tejash: Onlayn resurslar orqali qog'oz, darsliklar va boshqa materiallarni tejash.
- xarajatlarni kamaytirish: Onlayn platformalardan bepul yoki arzon narxlarda foydalanish.

O'quv dasturlarini elektron shaklda taqdim etish.

10. Kelajakdagi kasblarga tayyorgarlikni oshiradi:

- zamonaviy kasblarga moslashish: Sun'iy intellekt, ma'lumotlar tahlili, dasturlash kabi sohalarga tayyorgarlik.
- loyihalar va startaplar: Onlayn resurslar orqali biznes loyihalarini ishlab chiqish va amalga oshirish.

Udemy yoki LinkedIn Learning platformalarida zamonaviy kasblar bo'yicha kurslarni o'rganish.

Onlayn resurslarni tanlash, moslashtirish, tahlil qilish va optimallashtirish jarayonlarini takomillashtirish orqali maktab ta'limining samaradorligini oshirish mumkin. Buning uchun yosh guruhlari, fanlar va texnik imkoniyatlar hisobga olinishi, shuningdek, o'qituvchilar va otionalarning faol ishtiroki ta'minlanishi zarur. Kelajakda onlayn ta'lim resurslarini yanada rivojlantirish va ularni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish bo'yicha tadqiqotlar olib borish maqsadga muvofiqdir.

Turli yosh guruhlari va fanlar uchun resurslarni moslashtirish quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

- har bir o'quvchining bilim darajasi va o'rganish uslubini hisobga olgan holda resurslarni moslashtirish.
- o'quvchilarning madaniy va til xususiyatlarini hisobga olgan holda materiallarni qayta ishlash.
- o'quvchilarning qiziqishini uyg'otadigan elementlar (o'yinlar, testlar, videolar) qo'shish.

Masalan, matematika darslari uchun mahalliy misollar va real hayotiy vaziyatlarni qo'llash orqali resurslarni moslashtirish mumkin.

Resurslarni tahlil qilish jarayoni quyidagi bosqichlardan iborat:

Foydalanish samaradorligini baholash: O'quvchilarning bilim darajasidagi o'zgarishlar, test natijalari va o'qituvchilarning fikrlari.

Statistik ma'lumotlarni to'plash: Resurslardan foydalanish chastotasi, o'quvchilarning aktivligi va natijalarni solishtirish.

Kamchiliklarni aniqlash: Resurslarning texnik kamchiliklari, mazmunidagi xatolar yoki o'quvchilar uchun qiyinchilik tug'diruvchi joylarni aniqlash.

Onlayn testlar natijalari asosida o'quvchilarning qaysi mavzularda zaifliklari borligini aniqlash va shu mavzularga qaratilgan qo'shimcha materiallar tayyorlash.

Optimallashtirish jarayoni quyidagi yo'nalishlarda amalga oshirilishi mumkin:

Mazmuni yangilash: Yangi metodik materiallar, videolar va interaktiv vazifalar qo'shish.

Texnik jihatdan takomillashtirish: Resurslarning yuklanish tezligini oshirish, mobil ilovalar yaratish.

Foydalanuvchilar tajribasini yaxshilash: Interfeysni soddalashtirish, qidiruv tizimini takomillashtirish.

“Google Classroom” platformasida o’quvchilarning fikr-mulohazalarini hisobga olgan holda interfeysni o’zgartirish misol sifatida kelirish mumkin.

O’qituvchilarni malakasini oshirish: Onlayn resurslardan foydalanish bo’yicha treninglar o’tkazish.

Ota-onalarni jalb qilish: Ota-onalarni onlayn ta’lim jarayoniga faol jalb qilish.

Motivatsiyani oshirish: O’quvchilarni rag’batlantirish uchun mukofotlar, sertifikatlar va raqobatli elementlarni joriy etish.

XULOSA: Yuqori sinflarda onlayn resurslardan foydalanish orqali nafaqat bilim darajasini oshirish, balki o’quvchilarning texnologik, ijtimoiy va kreativ ko’nikmalarini rivojlantirish mumkin. Bu jarayon ularni kelajakdagi kasb va hayotiy vazifalarga tayyorlashda muhim rol o’ynaydi. Onlayn resurslarni to’g’ri tanlash, moslashtirish va samarali foydalanish orqali ta’lim jarayonini yanada sifatli va samarali qilish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Anderson, T. (2020). *Online Learning: Principles and Practices*. Routledge.
2. Bates, A.W. (2019). *Teaching in a Digital Age*. Tony Bates Associates Ltd.
3. Khan Academy. (2023). *Using Online Resources in Education*. www.khanacademy.org.
4. UNESCO. (2021). *Guidelines for Online Learning in Schools*. UNESCO Publishing.
5. Shodmonova, N. (2017). O’quvchilarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda noan’anaviy metodlarning ahamiyati. *O’zbekiston ta’limi*, 21(3), 78-84.
6. Zaripov, A. (2021). Innovatsion texnologiyalar va pedagogik metodlar: noan’anaviy yondashuvlar. *Journal of Modern Education*, 6(1), 102-107.
7. Jo’rayeva N.O. Oliy ta’lim muassasalarida talabalarning mustaqil ta’limini mobil dasturiy ilovalardan foydalanib samarali tashkil etish metodikasi (umumkasbiy fanlar misolida): dissertatsiya, pedagogika fanlari bo’yicha falsafa doktori. Buxoro, 2023. -35-51 bet.
8. Juraeva N. EVALUATION OF EFFICIENCY IN THE ORGANIZATION OF SELF-STUDY WITH THE ASSISTANCE OF DIGITAL EDUCATIONAL TOOLS FROM MATHEMATICS TO STATISTICS. AIP Conf. Proc. 3268, 070028-1–070028-8; <https://doi.org/10.1063/5.0257430>
9. С.Ходжиев, Н.О.Жўраева. Применение алгоритмического метода при решении неравенств. *Образование и наука в XXI веке». Выпуск №25 (том 4) (апрель, 2022). стр - 1088-1099*
10. Шодиев Р.Д., Жўраева Н.О. Олий таълимда мустақил таълимни ташкил этишининг ҳозирги ҳолати. *Educational Research in Universal Sciences*. 2022, 5-son. -248-254 b (13.00.00; 23)
11. Шодиев Р.Д., Жўраева Н.О. Таълимнинг мобиллашуви шароитида талабалар мустақил таълимни ташкил этиш ва ривожлантириш. *International conference on innovative development of education*. 2022/19. -22-25 б
12. Jurayeva N.O. Specific aspects and principles of the method of organizing independent education of students. *Actual problems of modern science, education and training*”. №8, Xorazm, 2022. – P. 23-27. (13.00.00; № 24).

13. Jo'rayeva N.O. Mobile Softwareanwendungen zur Organisation unabhängiger Bildung// Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities. Vol. 2, Issue 1.5 (2022), – P. -661-664. (13.00.00; № 7).
14. Jo'rayeva N.O . Mustaqil ta'limni tashkil etishda mobil ilovalaridan foydalanish. Ta'lim va innovation tadqiqotlar. 2023 год №1. -273-27 b
15. Жўраева Н.О. Организация самостоятельного обучения по предмете «информационно-коммуникационные технологии». International Conference onNew Scientific Methodologies (online-conferences). -327-331 (<http://papers.online-conferences.com/index.php/titfl/article/view/1145/1070>)